

# Kambodża



fot. Tatiana Jachyra

# Kambodża – geografia i profil kraju

## O Kambodży

**Kambodża** leży na półwyspie Indochińskim, nad Zatoką Tajlandzką.

**Stolicą kraju jest** Phnom Penh. Miasto jest położone w południowo-centralnej części Kambodży nad rzekami Mekong i Bassac. W latach 20. ubiegłego wieku zostało okrzyknięte „Perłą Azji” i uznane za jedno z najpiękniejszych miast rozbudowanych przez Francuzów w Indochinach. W czasie rządów sprawowanych przez Czerwonych Khmerów uległo znacznym zniszczeniom i wyludnieniu.

**Ludność:** 14 952 66. 90% populacji Kambodży stanowią Khmerzy, 5%v ludności kraju to Wietnamczycy, 1% stanowią Chińczycy, ludzie innego pochodzenia to 4% populacji.

**Język:** Językiem urzędowym Kambodży jest khmerski. W kraju używa się również języka francuskiego i języka angielskiego.

**Struktura zatrudnienia:** 75% mieszkańców Kambodży trudni się rolnictwem. Okolice rzeki Mekong to żyzne, nawodnione pola, które umożliwiają uprawę ryżu.

## Historia Kambodży w pigułce

- Mieszkańcy dzisiejszej Kambodży to potomkowie Khmerów, którzy na początku IX wieku ustanowili wielkie imperium. Jego stolicą było **Angkor – największe miasto świata przed rewolucji przemysłowej**. Czasy największego rozkwitu imperium przypadły na okres między IX a XV wiekiem. Jego władcy wyznawali **kult boskiego króla**.
- Po upadku imperium Khmerów dawna stolica opustoszała i zarosła dżunglą. Dopiero w 1861 r. francuski przyrodnik natrafił w dżungli na pozostałości świątyń Angkor.
- Po upadku imperium Kambodża była zależna od tajskiego Syjamu i Wietnamu. **W 1863 r. kraj stał się protektoratem Francji**. Rządy kolonialne trwały 90 lat, do 1953 r., w którym Kambodża odzyskała niepodległość
- **Czerwoni Khmerzy** byli ekstremistycznym ugrupowaniem komunistycznym, które w swojej ideologii i praktyce łączyło elementy komunizmu z khmerskim nacjonalizmem. Czas ich rządów przypada na lata 1975-1979. W tym okresie mieszkańcy miast byli **przymusowo przesiedlani na wieś, gdzie stawali się pracownikami kolektywnych gospodarstw rolnych** (w rzeczywistości funkcjonowały one jak obozy pracy). **Zlikwidowano obrót pieniądza, zniesiono własność prywatną, ograniczono podstawowe wolności i zakazano praktykowania religii**. Szacunkowe dane podają, że podczas reżimu Czerwonych Khmerów zamordowanych zostało lub zginęło w wyniku chorób czy głodu **20-25% całej populacji kraju**.
- W 1978 doszło do inwazji wojsk wietnamskich. Ich działania były wspierane przez samych Kambodżan w ramach przeciwwagi dla rodzimego, komunistycznego reżimu.
- Po okresie trwających do przełomu lat 80. i 90. walk partyzanckich, w Paryżu w 1991 roku zostaje podpisane porozumienie pokojowe. Władze przejściowe ONZ wraz z reprezentantami różnych frakcji politycznych Kambodży tymczasowo obejmują kontrolę nad państwem.
- Obecnie, po okresie wojny domowej i brutalnych rządów Czerwonych Khmerów w Kambodży panuje względnie stabilna sytuacja polityczna.

# Kambodża dziś

- **Kambodża jest monarchią konstytucyjną.** Władza legislacyjna znajduje się w rękach dwuizbowego parlamentu, który składa się ze Zgromadzenia Narodowego i Senatu.
- Głową państwa jest król, który jest wybierany przez Radę Tronu (w jej skład wchodzi potomkowie trzech linii królewskich).
- Władza wykonawcza w kraju należy do rządu, w którym najważniejszą osobą jest premier. Premier w Kambodży może zostać odwołany przez króla. Król ma również moc absolutnego wetowania ustaw parlamentu i wydawania dekretów o mocy ustawy.
- **Król Norodom Sihamoni został zaprzysiężony w 2004 r.**
- **Obecny Premier Hun Sen** jest jednym z najdłużej pełniących tę funkcję na świecie. Sprawuje władzę w różnych koalicjach od 1985 r.

## Ciekawostki, czy wiesz, że...

- **Będąc w Kambodży nie wolno dotykać niczyjej głowy** – dotyczy to również głów dzieci i osób starszych. Głowa jest, bowiem uważana za najświętszą część ciała.
- Inny zwyczaj dotyczący części ciała w Kambodży odnosi się do stóp. **Stopy powinno trzymać się tak, by nie były skierowane w stronę drugiej osoby**, ani w stronę podobizny Buddy. Wynika to z przekonania, że stopy są najbardziej plugawą częścią ciała.
- Na ulicy często widzi się **mnichów buddyjskich**. Khmerzy klękają przed nimi i składają im pokłony. Cudzoziemcy nie muszą tego robić, ukłon uchodzi jednak za kulturalny gest.
- Tradycyjny strój Kambodży to **sampot**. To rodzaj długiej, prostokątnej tkaniny noszonej wokół dolnej części ciała. Jest wiele rodzajów sampot: od prostych do najbardziej eleganckich, które noszone są przez rodzinę królewską oraz przedstawicieli rządu.
- **Takraw** to gra podobna do znanej nam siatkówki, jednak piłkę odbija się nie przy pomocy rąk, ale nóg.
- W Kambodży uprawia się ponad **700 różnych gatunków ryżu**. Ryż jest jednym z podstawowych składników khmerskiej diety.
- Amerykańska aktorka **Angelina Jolie** ma syna Maddoxa, którego adoptowała z sierocińca w Phnom Penh.
- Pozostałością po wojnie w Kambodży są **miny przeciwpiechotne**. Szacuje się, że każdego miesiąca, z powodu min przeprowadza się tu 300-700 amputacji kończyn.
- **Buddyści therawady** wierzą w **karmę**. Najlepszym sposobem na poprawienie swojej karmy jest **gromadzenie zasług**.
- **Khmerzy** wierzą w **obecność duchów**. Są zarówno duchy opiekunów, jak i *kmoch*, których obecność objawia się przez niewytłumaczalne dzwinki i wydarzenia.

## Elementy życia codziennego i kultura

### Budowa kambodżańskiego domu

Na obszarach wiejskich rodziny mieszkają zwykle w prostokątnych domach o wymiarach 4-6 metrów na 6-10 metrów. Są to drewniane domy z dwuspadzistą strzechą i ścianami, do konstrukcji których używa się bambusa. Khmerskie domy z reguły wybudowane są na palach, co ma uchronić je przed zniszczeniami przez coroczne powodzie. Do takich domów wchodzi się przez specjalną drabinę lub po drewnianych schodach. Domy biedniejszych rodzin mogą składać się z jednego pokoju, w którym rezyduje cała rodzina. Jedzenie przygotowuje się w kuchni, która jest obok domu, z reguły na jego tyłach. Za toaletę służą wykopane w ziemi doły, które zakopuje się, kiedy są już wypełnione.

### Imiona i nazwiska w Kambodży

W Kambodży nazwisko zawsze poprzedza imię (osoby przedstawiają się, jako Kowalski Jan, zarówno w mowie jak i w piśmie).

### Struktura społeczna

Tradycyjnie w Kambodży wysoki status społeczny przysługiwał buddyjskim mnichom i urzędnikom państwowym. Wśród najwyższej uznawanych przez Khmerów wartości wymienia się: rolę rodziny, szacunek wobec przodków i przeszłości, pragnienie utrzymania pokojowych relacji międzyludzkich, z którym wiąże się unikanie konfrontacji w sytuacjach konfliktu i tolerancja. Kobiety w Kambodży dysponują budżetem rodziny, po ślubie młode małżeństwo zamieszkuje blisko rodzinny kobiety. Pomimo tego, kobiety są jedną z najbardziej dyskryminowanych grup społecznych, zwłaszcza w zakresie dostępu do edukacji oraz zatrudnienia. W khmerskim domu najwyżej w hierarchii stoi najstarsza osoba w rodzinie. Nie zawsze musi to być mężczyzna – może to być na przykład babcia.



# Kambodża i jej problemy

## Szanse

- **Produkcja odzieży** to największa gałąź przemysłu w Kambodży, w której zatrudnienie znajduje około pół miliona osób. Eksport towarów tekstylno-odzieżowych stanowi około 70% całego eksportu kraju. Kambodża ma również w planach czerpanie zysków z eksploatacji przybrzeżnych **źródeł ropy naftowej i gazu ziemnego**. W kraju rozwija się turystyka.
- Wskaźnik ubóstwa w Kambodży zmienia się dość dynamicznie względu na szybki rozwój gospodarczy kraju (w 1999 r. problem ubóstwa dotyczył połowy mieszkańców kraju, w 2004 r. już 34,7% populacji).
- Zwiększył się **dostęp do edukacji podstawowej**. W 2001 r. do szkoły podstawowej uczęszczało 81% dzieci, w 2008 r. już 92,4%.
- Zmniejszyła się umieralność okołoporodowa kobiet. Kambodża odnotowała również sukcesy na polu **prewencji i leczenia HIV/AIDS**. W 2010 r. 90% osób będących nosicielami HIV/chorych na AIDS miało dostęp do leków antyretrowirusowych. To jeden z najwyższych wskaźników wśród krajów rozwijających się.

## Zagrożenia

- Ludność żyjąca **poniżej granicy ubóstwa** w Kambodży to 20% populacji kraju (dane World Bank z 2011 r.)
- W ostatnich latach odnotowuje się wzrost niepokoju społecznego spowodowany przekazywaniem ziemi korporacjom i przymusowymi eksmisjami. W konsekwencji działań rządu tysiące obywateli stają się ofiarami przymusowych przesiedleń. Powszechne są konfrontacje między miejscową ludnością a władzą.
- Lata **nielegalnego pozyskiwania drewna**, w które mieli być zaangażowani wysoko postawieni urzędnicy, doprowadziły do drastycznego przyspieszenia procesu wylesienia w Kambodży.
- Z Raportu Konkurencyjności 2010-2011, przygotowanego przez Światowe Forum Gospodarcze wynika, że **korupcja** jest główną przeszkodą dla rozwoju przedsiębiorczości w Kambodży.
- **Około 4 miliony ludzi w Kambodży żyje za mniej niż 1, 25\$ dziennie.**
- **37% kambodżańskich dzieci mających mniej niż 5 lat cierpi z powodu niedożywienia.**
- **Zaniebane tereny wiejskie** są często pozbawione podstawowej infrastruktury. **90% ubogich** mieszkańców Kambodży mieszka **na wsiach**.
- Ubrania, które kupujemy w sklepach w większości szyte są w krajach Globalnego Południa. Światowe koncerny produkują tam odzież ze względu na niskie koszty pracy. Ludzie zatrudnieni w przemyśle odzieżowym otrzymują jednak **bardzo niskie wynagrodzenie**, które często wystarcza na zapewnienie pożywienia zaledwie dla jednej osoby w rodzinie.

# Problem własności i przymusowe wysiedlenia

- Podczas reżimu Czerwonych Khmerów **w latach 1975-1979 cała ziemia uległa kolektywizacji**. Ludzie masowo tracili swoje własności. Reżim doprowadził do jednego z największych przesiedleń w historii ludzkości.
- Po usunięciu wojsk wietnamskich z Kambodży w 1989 r. i podpisaniu porozumienia pokojowego w Paryżu 2 lata później, Kambodża musiała wprowadzić od podstaw regulacje dotyczące polityki mieszkaniowej. W 2006 roku zaledwie 20% obywateli Kambodży posiadających ziemię miało pełny tytuł prawny do własności.
- W latach 90. XX w. setki tysięcy osób, przesiedlonych w trakcie trwania reżimu Czerwonych Khmerów powróciło do stolicy. Z powodu braku lokali mieszkalnych zaczęli tworzyć komórki lokatorskie, często nie dysponując pełnią praw do zamieszkiwanych przez siebie miejsc.
- W Phnom Penh 120 000-150 000 osób żyje w slumsach. W światowych statystykach Kambodża zajmuje 13. miejsce na świecie, pod względem liczby osób mieszkających w slumsach.
- Podsumowując, przynajmniej 26,600 rodzin z Phnom Penh, czyli około 133,000 mieszkańców bądź 11% populacji stolicy Kambodży, zostało przesiedlonych na przestrzeni 18 lat.

## Obecna sytuacja

- W ostatnich latach władze Phnom Penh realizują program rewitalizacji miasta. Dokonują tego na drodze sprzedaży lub przekazywania ziemi w dzierżawę prywatnym inwestorom. Lokatorzy, którzy mieszkają na takich terenach zostają przesiedlani na obszary oddalone nawet o 30 km od miasta. Rodziny są zmuszane do zamieszkania w domach, w których brakuje dostępu do wody, niezbędnych sanitariów, a dojazd do pracy w mieście naraża je na znaczne wydatki finansowe.
- Przymusowym eksmisjom towarzyszą luki w prawie dotyczące polityki mieszkaniowej w Kambodży i brak implementacji stabilnych przepisów i norm prawnych.
- Ze względu na powszechnie występujący problem korupcji organom rozstrzygającym konflikty można zarzucić brak przejrzystości w działaniu.
- **W Phnom Penh nie ma jasnego rozróżnienia pomiędzy prawnym a bezprawnym zajmowaniem miejsca.** Od czasów zlikwidowania własności prywatnej w 1974 r. nie istnieje prawo, które w przejrzysty sposób regulowałoby kwestię własności.

## Przypadek jeziora Boeung Kak

- Boeung Kak to obszar usytuowany w północnej części Phnom Penh. Na jego terenie znajdowały się największe tereny podmiejskie stolicy oraz jezioro było otoczone zabudowaniami mieszkalnymi, siedzibami firm i restauracjami.
- W 2007 r. rząd Kambodży doszedł do porozumienia z Shukaku Inc., na mocy którego obszar został oddany firmie w dzierżawę na okres 99 lat. Dzięki umowie rząd otrzymał 79, 002,000\$, a Shukaku Inc. przejęła łącznie 133 hektary ziemi.
- Jezioro zostało zasypane piaskiem a firma mogła postawić kompleksy budowlane na jego terenie. Ta zmiana wywarła wielki wpływ na środowisko i warunki życia lokalnej społeczności.
- Szacuje się, że w związku z zawarciem umowy około 3 500 rodzin zostało od sierpnia 2008 r. przymusowo eksmitowanych. Wiele domów zostało także zalanych w procesie zasypywania, kiedy to woda wystąpiła z brzegów jeziora.



fot. Tatiana Jachyra

# Współpraca Kulczyk Foundation z Habitat for Humanity – jak i dlaczego pomagać

Habitat for Humanity to międzynarodowa organizacja pozarządowa założona w 1976 r. Walczy z problemem bezdomności, budując domy przeznaczone dla ubogich. Habitat jest organizacją chrześcijańską, która pomaga ludziom niezależnie od wyznawanej przez nich religii.

Organizacja została założona przez Amerykanina **Millarda Fullera** i jego żonę Lisę. Idea, która przyświecała działaniom Fullera było rozwiązanie problemów związanych z ubóstwem mieszkaniowym przez współpracę przyszłych właścicieli domów i wolontariuszy, przy finansowym i materialnym wsparciu ze strony darczyńców. Mieszkania miały być spłacane na zasadzie nieoprocentowanych rat, zaś zdobyte w ten sposób pieniądze miały służyć budowie przyszłych mieszkań. Darczyńcy mieli ofiarowywać środki finansowe i materiały potrzebne do budowy, natomiast sam proces budowy miał się opierać na zaangażowaniu do pracy wolontariuszy. Rodzina, dla której był przeznaczony dom także miała pracować przy jego budowie. Spłaty pożyczek trafiały do odnawialnego funduszu, z którego miała być finansowana budowa kolejnych nieruchomości.

Do tej pory Habitat wybudował bądź odremontował ponad 600 000 domów na całym świecie, dostarczając przestrzeni mieszkaniowej dla ponad 3 milionów ludzi. Domy budowane przez Habitat są trwałe i dostępne cenowo. Kiedy huragan Hugo uderzył w Południową Karolinę w 1989 r. wiele domów zostało zniszczonych, ale przetrwały wszystkie zbudowane przez Habitat.

Habitat for Humanity International zarejestrował swój oddział w Kambodży w styczniu 2003 r. Projekty realizowane są w Phnom Penh, Prey Veng, Kandal, Siem Reap i Battambang.

**Kambodżański oddział Habitatu** wyznaczył dla siebie pięcioletni plan, którego celem jest dostarczenie pomocy dla **10 000 rodzin** o niskich dochodach. Jednocześnie chce zainspirować ludzi, inne organizacje oraz miejscowe władze do wprowadzania innowacyjnych rozwiązań mieszkaniowych.

#### Do 2012 r. Habitat w Kambodży:

- Wspomógł 9000 rodzin
- Współpracował 2920 lokalnymi i zagranicznymi wolontariuszami
- Zrealizował 11 projektów poza projektami mieszkaniowymi i budowlanych. Dzięki nim 3 244 osoby przeszły szkolenia z zakresu prawidłowych praktyk związanych ze zdrowiem i higieną

#### PRZYKŁADY PROJEKTÓW REALIZOWANYCH PRZEZ HFH W KAMBODŻY:

##### **Habitat for Humanity Cambodia's Phnom Penh Housing and Community Development Project**

To program mieszkalnictwa i rozwoju społeczności, realizowany w 8 podmiejskich obszarach Phnom Penh. W ramach tego programu buduje się domy od podstaw, dokonuje napraw i renowacji istniejących obiektów, oraz przeprowadza szkolenia dla miejscowej ludności. Od czasu rozpoczęcia programu w 2004 r. dostarczono lokalnej społeczności 600 bezpiecznych i solidnych domów.

##### **Mekong Big Builds 2013**

Projekt realizowany był 3-9 listopada 2013 r. w Phum Kdey Nhor Nhem, 11 km od Phnom Penh. Podczas projektu organizacja podjęła się budowy mieszkań na wynajem w ramach programu rozwoju społeczności Smile Village, aby zapewnić rodzinom o niskich dochodach, zamieszkujących Phnom Penh dostęp do bezpiecznych warunków mieszkaniowych.

**W ciągu kilku dni powstały mieszkania dla około 30 rodzin.** Działania zainicjowały projekt, dzięki któremu powstaną mieszkania dla kilkuset rodzin. Celem projektu jest budowa „nowego miasta” na powierzchni 2,2 hektarów, dla byłych mieszkańców **wysypiska Stung Meanchey, które zamknięto w 2009 r.**

##### **Wysypisko śmieci Stung Meanchey**

Wysypisko śmieci Stung Meanchey znajdowało się w południowej części miasta Phnom Penh, w dzielnicy miasta o tej samej nazwie. Było otoczone prywatnym terenem, na którym zbieracze śmieci budowali swoje prowizoryczne domy. Na wysypisku mieszkało i pracowało, zbierając śmieci przeznaczone na recykling, około 2000 osób, w tym około 600 dzieci. Wysypisko zostało zamknięte i ogrodzone przez władze miasta w lipcu 2009 r. a wejście na jego teren objęte opłatą. W konsekwencji tysiące osób straciło nie tylko dotychczasowe źródło utrzymania, ale i miejsce zamieszkania.



EFEKT  
DOMINA

